

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

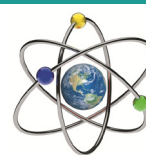
No7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 698 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)

Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin?	
Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibril ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida)	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullarga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinov Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlarini	148
Mamadiyev Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xallovskaya Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенство методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari	192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna	
Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi.....	196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi	
Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik	201
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni	204
Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi	
The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach	207
Abdukhaliyeva Feruzakhon Ulugbek kizi	
Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati.....	210
Abdullayeva Ugiloy Djurayevna	
Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti	214
Aripova Sayida Abdullaxatovna	
Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi	217
Rasuljon Atamuratov	
Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi.....	221
Azizova Shodiya Utkur qizi	
Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari	224
Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna	
O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash.....	228
Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li	
Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: reabilitatsiya va profilaktik uslublar	232
Ochilova Sarvinoz Salim qizi	
Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlari	236
Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi	
Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari.....	239
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi	242
Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli	245
Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi	
Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiyaning o'rni	248
Umirova Guldon Jamoliddin qizi	
Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari	251
Ungalov Akmal Navruzovich	
Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi	254
Xabirova Zulfiya Anvarbekovna	
Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati	257
Xamrakulov Jasurbek Muxammadjon o'g'li	
Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati.....	260
Yuldasheva Mastura Islamovna	
Пословицы и поговорки как отражение картины мира	263
Алламбергенова Шахноза Садатдиновна	
Raqamlashtirish sharoitida talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirishda mustaqil ta'limning o'rni	268
Abdumannopov Muhammadsahib Muhammadyusuf o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy-kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlar.....	272
Khadicha Mukhamadiyeva Karomatovna	

Zamonaviy didaktik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish.....	277
Mo'minova Gulhayo Turg'unboy qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tyutorlik faoliyatiga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari	280
O'rinova Nilufar Muhammadovna	
Aholi o'rtasida yoshlarning pedagogik intervensiyalar orqali ilmiy faolligini oshirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish metodikasi.....	286
Raximov Xasanboy Kamoliddin o'g'li	
Buyuk ipak yo'li – yangi geosiyosiy va iqtisodiy aloqalarning tarixiy asosi sifatida	290
Tugalova Madina Erkin qizi	
Ilk maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiya.....	293
Umarova Muyassarxon A'zamjonovna	
Rus tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari	297
Xanova Dilrabo	
Didactic Possibilities of Teaching English in Primary Schools Based on 3D Interactive Technologies	303
Kholiqova Lutfiya Umurzoqovna	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonlarini loyihalashtirish modeli	306
Ametova Guljamila Elbrusovna	
Talabalarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning amaliy asoslarini takomillashtirish	310
Baydjanov Bekzod Xaitboyevich	
Aksiologik yondashuv asosida o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning til o'rganish jarayonidagi ahamiyati.....	314
Choriyeva Feruza Amrullayevna	
Ibrayim Yusupovning "Saksovu" she'rini o'qitish metodikasi	317
Darmonov Allayar Abdilxaq uli	
Innovatsion ta'lim sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi....	320
Ergasheva Anbar Shaymardan qizi	
Oiladagi zo'ravonlik: sabablari, oqibatlari va psixologik yondashuvlar	324
Jo'rayeva Kaniza Akbarali qizi	
Darsda talabalar nutqiy qobiliyatini shakllantirish masalalari.....	329
Kamoliddinova Maftuna Xusniddin qizi	
Nodavlat ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida kreativlikni shakllantirishni boshqarish	334
Nasriddinov Xasan Baxtiyor o'g'li	
Nutq nuqsoniga ega bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik aspektlar va pedagogik yondashuvlar ...	339
Normatova Maftuna Kengash qizi, Kamolova Gulshoda Jobir qizi	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasining psixologik va pedagogik manbalardagi talqini	346
Saotmuratova Zebo Yuldash qizi	
OTM talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlari.....	350
Tokumbetova Mexribonu Shavkat qizi	
Ma'naviy yetuklik sari: jadid adabiyotining o'rni.....	356
Abdullayev Ro'zimuxammad Akramjon o'g'li	
Nemis tilida derivatsion leksik birliklarning o'qitishning lingvodidaktik asoslari	361
Abduraxmanov Sirojiddin Muminkulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarda baholash madaniyatini shakllantirish: adolatli, obyektiv va motivatsiyalovchi baholashga tayyorlash	365
Boymirzayev Farxodjon Raxmatjon o'g'li	
Maktab ta'limida ko'paytirishning qulay usullari.....	371
Ergasheva Shahlo Shoabdullo qizi	
Sensor integratsiya buzilishlari bolaning nutq, harakat va hissiy rivojlanishiga ta'siri	375
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Inson jamiyatdagi ish faoliyatida va psixologiyasida sportning o'rni.....	378
Isoqov Nuriddin Halim o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirish	382
Jo'rayeva Nargiza Jamolidinovna	
Обучение дошкольников иностранному языку в различных видах неречевой деятельности	386
Марасулова Доно Нигматуллаевна	

Til o'rgatishda matnning didaktik va kommunikativ ahamiyati	389
Ungarbayeva Ayman Davletbayevna	
Munavvarqori Abdurashidxonov – jadidchilik harakatining ma'rifatparvar yo'lboshchisi	393
Xasanboyeva Ruxshona Nurmatjon qizi	
Dars jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini shakllantirish	396
Yulchiyeva Shoxsanam	
Особенности использования современных педагогических технологий в преподавании естественных наук в общеобразовательной школе	399
Мажидова Мадина Фархадовна, Мажидов Шерзод Фархадович	
Повышение информационной грамотности и формирование информационной культуры студентов в среде дистанционного обучения.....	403
Р. К. Аюезова	
Воздействие медиа в контексте социального формирования личности.....	407
Хайдарова Гулинур Нурбек кизи	
Теоретические основы развития интеллектуальных способностей студентов	411
Чинкулова Гулмехра Бахроновна	
O'qituvchining o'z darsini tahlil qilishi: tajriba va amaliyot	417
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini rivojlantirishda ma'naviy-axloqiy tadbirlarning o'rni	423
G'aybullayeva Sabohat Ulug'bek qizi, Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining adabiy kompetensiyalarini rivojlantirishda matn ustida ishlashning ahamiyati.....	426
Islomova Xafiza Azamatovna	
O'quvchilarda estetik qobiliyatlarni shakllantirishda xalq og'zaki ijodining tarbiyaviy-metodik salohiyati	430
Kaxarova Gulnora Sa'dullayevna	
Boshqaruv kompetentligi tushunchasining pedagogik psixologik va menejment sohalaridagi ilmiy asoslari va evolyutsiyasi.....	434
Mamatqulova Kimyoxon Abduljalilovna	
Muhandislik ta'limida zamonaviy kompyuter grafikasi vositalari yordamida talabalarning konstruktorlik faoliyatini rivojlantirish.....	438
Muxitdinov Abdurahob Abduvalievich	
Turizm sohasiga oid terminlarni o'qitishda axborot texnologiyasi orqali takomillashtirish	442
Nishanova Hafiza Vafogulovna	
Ilmiy maqola yozish kompetensiyasini rivojlantirishda statistik metodlarni integratsiyalashning ta'limiy samaradorligi	446
Rahimova Indira Quddrat qizi	
Sotsiologiyatning asosiy tushunchalari va konsepsiyalari	451
Rustamova Mohimbonu Maxammadjon qizi	
Pedagogik mahoratni baholashda O'zbekiston va Kanada tajribasining qiyosiy tahlili	455
Tursinova Zoxida Sharabidinovna	
Basketbolning insonning jismoniy va kognitiv rivojlanishiga ta'siri: ilmiy tahlil.....	463
Umarjanov Alimardon Alisher o'g'li	
Talaba qizlar psixik salomatligi xususiyati deviant xulq-atvorni keltirib chiqaruvchi omil sifatida.....	466
Xasanova Mashxura Abduvalievna	
Ta'lim jarayonida o'yinlardan samarali foydalanish texnologiyasi.....	471
Ortiqova Yulduz Akram qizi	
Innovatsion ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirish	475
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Talaba-qizlarda ongli vatanparvarlikni aniqlashda L. Starkining tanqidiy fikrlashni baholaydigan modifikatsiya qilingan testidan foydalanish metodikasi	479
Egamberdiyeva Nodira Melibayevna, Xaydarova Ra'no Anvarovna	
Akademik litseylarda fizikani o'qitish jarayoniga "Case-Study" metodini integratsiyalash	484
Batirov Behzod Baratovich	
Nasriy asarlarni o'rgatish samaradorligini oshirish	489
Maftunaxon Akbarova	

Autik spektr buzilishi bo'lgan bolalarda sun'iy intellekt yordamida shaxsiylashtirilgan o'qitish	493
Norboyeva Zamira Ravshanbekovna	
Milliy libos dizaynida an'anaviy va zamonaviy elementlar uyg'unligi	496
Xo'jamurodova Sevinch Abdilmajidovna	
Роль дидактических игр в развитии пространственного воображения учащихся	499
Валиев А. Н., Иброхимова Д. Н.	
Технология проблемного обучения как средство формирования критического мышления при обучении русскому языку	505
Собирова Гулибарно Зайнитдин кизи	
Bo'lajak o'qituvchilarning amaliyot jarayonida raqamli pedagogik resurslardan foydalanish samaradorligi	510
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, To'xtayeva Robiya Ravshanbek qizi	
Changes in Milk Production and Quality Indicators of Milk Flow (Goats) in Accordance With their Origin and Feeding	515
Abdurasulova Kamola G'afurovna, Pardayeva Muborak, Tursunqulova Diyora, Fayziyeva Vazira	
Maktab o'quvchilarining tarixiy jarayonlarni idrok etishida badiiy adabiyotlarning o'rni	519
Akbutayeva Nafisa Bozarovna	
Talabalarda ijodiy kompetensiyaning pedagogik-psixologik jihatlari	525
Berdiyeva Nilufar Berdiyeva qizi	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy faoliyatga tayyorlash muhim pedagogik muammo sifatida	529
Ibragimov Abdulla Abdurayimovich	
Nutqiy rivojlanishi sust bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda ko'rgazmali-obrazli tafakkur xususiyatlari	536
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Biologiyaning "Ekosistema" bobini muammoli o'qitish metodikasini takomillashtirishga doir materiallarni tanlash tamoyillari	540
Jumanov Muratbay Arepbayevich, Ravshanova Umida Baxriddinovna	
Sharq mutafakkirlarining ma'naviy merosidan maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda foydalanish	544
A. Abdumannatov, Kattayeva Xumora Mamadiyor qizi	
Yoshlar ma'naviyatining shakllanishida milliy an'analar va qadriyatlar	548
Kulmatov Primkul Melikuziyevich	
Ingliz tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va ertaklardan foydalanish	552
Madina Tashpulatova	
Globalashuv davrida jahon geografiyasida siyosiy jarayonlar	555
Mamatkulova Mayaguzal Yalkapberdiyevna	
Ixtisoslashgan maktablarda ona tili va adabiyot darslarida kommunikativ mashqlardan foydalanish metodikasi	559
Mavlanova Saidaxon Umarovna	
How Bilingualism Enhances Human Personality	564
Musulmonova Shokhruxa Mukhtorjon kizi	
Axborot texnologiyalar asrida pedagoglarning tarmoq uyushmalari: norasmiy ta'lim platformasi uzluksiz kasbiy rivojlanish vositasi sifatida	568
Pulatova E'tibor Obidovna	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarga ma'naviy qadriyat sifatida insonparvarlik tuyg'ularini singdirish prinsiplari	572
Xakimova Marxabo O'raqovna	
Harbiy vatanparvarlik tushunchasi va uning nazariy asoslari	576
Xudoyqulov Alimjon Obloqulovich	
Bo'lajak pedagoglarni kompetensiyaviy yondashuv asosida sinf rahbari faoliyatiga tayyorlashning texnologiyasi	579
Xusenova Sadaqat Botirovna	
Dars jarayonida o'quvchilarning diqqat etishmovchiligini oldini olish	585
Yulchiyeva Shoxsanam	
Факторы, влияющие на развитие духовно-эмоционального интеллекта: методы и приёмы его развития на уроках литературы	589
Наврузова Е. П.	
Об особенностях применения энергетических терминов на уроках русского языка	592
Халикова Мухтарам Набиевна	

Klaks-pedagogikasi: G'arbiy Yevropadan O'zbekiston ta'lim amaliyotiga integratsiya imkoniyatlari	595
<i>Adilova Noila Baxridin qizi</i>	
New Modern Technologies in Teaching the Science of Ontogenesis Psychology.....	600
<i>Ahmadjonova Nargizaxon Adiljanovna, Turg'unova Sarvinoz</i>	
Psycholinguistic Characteristics of Prospective Teachers and Their Impact on Communicative Competence	604
<i>Babayeva Shahnoza Oybek qizi</i>	
Developing Intellectual Skills in Preschool Preparatory Groups.....	607
<i>Ergalieva Janar Aytkalievna</i>	
Arxitektura ta'limida virtual va kengaytirilgan reallik ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	610
<i>Foziljonova Mohichexaxon Rahimjon qizi</i>	
Multimediali o'rgatuvchi majmua hayot faoliyati xavfzislgi va mehnat muhofazasi fanini o'qitishning elektron vositasi sifatida	614
<i>Hamidov Odil Abdurasulovich</i>	
Tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	618
<i>Hasanova Gulbahor Davlatmamatovna</i>	
The Role of Art in Developing Creativity in Preschool Children.....	623
<i>Ibragimova Lizakhan Avezovna, Jakhmetova Aynura Azamatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlashni shakllantirishda hikoya janrining o'rni.....	625
<i>Isroilova Bibioysha Ikromjon qizi</i>	
Pedagogik tolerantlik zamonaviy oliy ta'lim muasssasalari magistratura talabalarining professional sifati sifatida	632
<i>Narzullayev Doniyor Shuxrat o'g'li</i>	
Case Study metodini biologiya ta'limiga integratsiya qilish orqali o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini shakllantirish	639
<i>Raupova Mehrinigor Haydarovna</i>	
Rinolaliya nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalar tasavvur xususiyatlari	644
<i>Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi</i>	
Talabalarda statistik va ehtimollik tafakkurini shakllantirishda 5E modelining o'rni	647
<i>Saliyeva Sevara Ma'mirbek qizi, Botirova Mavluda To'xtasin qizi</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonini tashkil etish jarayoni va samaradorligi	651
<i>To'xtamatova Maftuna Ismonjonovna</i>	
STEAM ta'lim texnologiyasining optika bo'limini o'qitishdagi samaradorligi.....	655
<i>Turdaliyev Ulug'bek Valijon o'g'li</i>	
Umumta'lim maktablarida chet tili o'qitishda raqamli platformalarni integratsiya qilishning texnologiyasi va samaradorlik modeli	658
<i>Tursunboyeva Mavjudaxon Shukurillo qizi</i>	
Autistik spektri buzilishi bo'lgan bolalarda sensor-motor korreksiya asosida psixomotor rivojlanishni qo'llab-quvvatlash tizimi	664
<i>Usmanova Nilufar Ilhom qizi</i>	
Prostata bezining xavfsiz giperplaziyasi profilaktikasini augmented reality texnologiyasi asosida o'qitishni takomillashtirish	670
<i>Xo'jamberdiyev O'tkirbek Egamberdi o'g'li</i>	
Ecological Education in General Education Schools.....	675
<i>Xojanov Baxadir Keunimjaevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning volontyorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy jihatleri	678
<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i>	
Xalq qo'shiqlari orqali 6–7-sinf o'quvchilarida adabiy- nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish	681
<i>Yuldasheva Noila Ravshan qizi</i>	
Креативное мышление: на пути к совершенствованию	685
<i>Абдулбориева Мехруза Анвар қизи</i>	
Зарубежный опыт в профессиональном образовании: тенденции и перспективы.....	689
<i>Азизова Асаль Руслановна</i>	
Muloqot turlari klassifikatsiyasi xususida shaxslararo muloqot madaniyati	693
<i>Urakov Sherzod Raxmonovich, Usarov Orifjon Olimovich</i>	

INKLYUZIV TA'LIM JARAYONINI TASHKIL ETISH JARAYONI VA SAMARADORLIGI

UDK: 371174

To'xtamatova Maftuna Ismonjonovna

Namangan viloyati pedagogik mahorat markazi o'qituvchisi
Maktabgacha, Boshlang'ich va maxsus ta'lim kafedrası o'qituvchisi
A. Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy markazi mustaqil
tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim jarayonini tashkil etish va uning samaradorligi haqida so'z yuritilgan. Ayniqsa, inklyuziv ta'limda qo'llaniladigan metodlarning amaliy jihatdan qo'llanilishi orqali o'quvchilarning ijtimoiy va kognitiv ko'nikmalarini rivojlantirishga qanday yordam berishi yoritilgan. Inklyuziv ta'limda metodlarni to'g'ri tanlash o'quvchilarga o'z qobiliyatlarini maksimal darajada namoyon etish imkonini beradi hamda jamiyatda adolat va bag'rikenglikni mustahkamlashga xizmat qilishi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: mahorat, inklyuziv ta'lim, ijtimoiy ko'nikmalar, amaliy faoliyat, qobiliyat, texnologiya, motivatsiya.

Abstract: This article explores the organization of the inclusive education process and the assessment of its effectiveness. Particular attention is given to the practical application of methods used in inclusive education and their contribution to the development of students' social and cognitive skills. It is emphasized that the correct selection of inclusive education methods enables students to fully demonstrate their abilities and contributes to strengthening justice and tolerance in society.

Key words: skills, inclusive education, social skills, practical activities, abilities, technologies, motivation.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы организации инклюзивного образовательного процесса и оценки его эффективности. Особое внимание уделено практическому применению методов инклюзивного обучения, способствующих развитию социальных и когнитивных навыков учащихся. Подчеркивается, что правильный выбор методов инклюзивного образования позволяет учащимся в полной мере раскрыть свои способности и способствует укреплению справедливости и толерантности в обществе.

Ключевые слова: навыки, инклюзивное образование, социальные навыки, практическая деятельность, способности, технологии, мотивация.

KIRISH

Mamlakatimizda inklyuziv ta'limni ta'lim oluvchilarning ijtimoiy ehtiyojlari va shaxsiy manfaatlaridan kelib chiqqan holda, fan, ta'lim va ishlab chiqarishning mustahkam integratsiyasini ta'minlash asosida tashkil etishning huquqiy-me'yoriy asoslari ishlab chiqilgan. "Alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni tashkil etish maqsadida ta'lim muassasalari moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, o'quv dasturlarini moslashtirish, sog'lomlashtiruvchi va sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish hamda bu jarayonga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash" kabi muhim vazifalar belgilangan.

Boshlang'ich ta'limda o'qitish sifatini yaxshilash, o'quvchilarning imkoniyatlariga mos davlat ta'lim standartlarini joriy etish muhim vazifalardan biridir.

Inklyuziv ta'limda pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali ta'lim metodlarini to'g'ri tanlash muhim ahamiyat kasb etadi. O'quv jarayonlarini to'liq loyihalashtirish orqali o'quv materiallari mazmuni o'quvchilarning ongiga tez va oson singdiriladi, shuningdek, ularning xotirasida uzoq vaqt saqlanib qolishiga erishiladi¹.

Inklyuziv ta'limda foydalaniladigan metodlar o'quvchilarning o'ziga xos ehtiyojlari va o'rganish usullariga moslashtiriladi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar individual tarzda o'z qobiliyatlarini rivojlantiradilar, shu bilan birga jamiyatda ijtimoiy moslashuv va jamoaviy ish ko'nikmalarini ham shakllantiradilar.

Quyida inklyuziv ta'limda eng samarali deb hisoblangan ba'zi metodlar keltirilgan:

1. Differensial yondashuv.

Bu yondashuv o'quvchilarni bilim darajasi, o'rganish tezligi va ehtiyojlariga qarab guruhlash hamda ularga mos usullarni tanlashni o'z ichiga oladi. Natijada o'quvchilar individual ehtiyojlariga mos bilimlarni egallash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Afzalliklari:

- O'quvchilarning individual ehtiyojlari hisobga olinadi;
- Imkoniyati cheklangan o'quvchilarga mos material va topshiriqlarni taqdim etish yengillashadi;
- Har bir o'quvchi o'ziga mos sur'atda ta'lim oladi.

2. Jamoaviy va guruhli o'qitish.

Guruhli ishlash usuli inklyuziv ta'limda keng qo'llaniladi. Bu metod yordamida o'quvchilar kichik guruhlarda ishlash orqali bir-birlariga yordam beradilar. Ayniqsa, ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda bu usul muhim ahamiyatga ega.

Afzalliklari:

- O'quvchilar o'zaro yordam orqali o'qish jarayoniga faol jalb qilinadi;
- Ijtimoiylashuv ko'nikmalari rivojlanadi, o'quvchilar bir-birini tushunishga o'rganadilar;
- Turli ehtiyojlarga ega o'quvchilar bir-biridan o'rganadilar.

3. Rolli o'yinlar va amaliy mashg'ulotlar.

Amaliy mashg'ulotlar va rolli o'yinlar o'quvchilarning faol ishtirokini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar o'rganilayotgan mavzuni real vaziyatlarda sinab ko'radilar. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan bolalar uchun vizual va sensor tajriba olishda bu metodlar samarali hisoblanadi.

Afzalliklari:

- O'quvchilar real holatlarda bilimlarini amalda qo'llash imkoniga ega bo'ladilar;
- Ko'rgazmali va qo'shimcha yordam vositalari orqali mavzu chuqurroq tushuniladi;
- Kommunikatsiya va ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi.

4. Texnologiyaga asoslangan ta'lim usullari.

Inklyuziv ta'limda texnologiyadan foydalanish imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun bilim olish jarayonini yengillashtiradi. Maxsus dasturlar va ilovalar yordamida vizual, eshituv va amaliy mashg'ulotlar tashkil etiladi. Shu bilan birga, texnologiyalar har bir o'quvchiga individual yondashuv asosida ta'lim olish imkoniyatini yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Inklyuziv ta'lim jarayonini ilmiy asosda o'rganishda Muhammadjon o'g'li S. A. tomonidan olib borilgan izlanishlar alohida e'tiborga loyiq. Muallif o'z tadqiqotida imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ijtimoiy hayotga tayyorlash masalasini pedagogik muammo sifatida ko'rib chiqadi va bunda ta'limning ijtimoiy integratsiyaga xizmat qiluvchi mexanizmlarini tahlil qiladi. Xususan, aqli zaiflikning turlari va differensial diagnostikasi bo'yicha berilgan tavsiyalar pedagogik yondashuvlarning aniq tanlanishida metodik asos vazifasini o'taydi.

Z. B. Qizi Mashhura tiflopedagogika va tiflopsixologiya masalalarini tahlil qilgan holda maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun mos psixologik-pedagogik muhitni shakllantirish zarurligini asoslab beradi. D. A. Q. Qambaraliyeva va A. M. Siddiqovning rivojlanishdan orqada qolgan bolalarning nutqini o'stirishga doir tadqiqotida esa logopedik ishlarning samaradorligiga e'tibor qaratiladi, bu esa inkluziv ta'lim muhitida individual yondashuvni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, Kamalova A. tomonidan o'yin texnologiyalarining ta'limdagi ahamiyati ochib berilgan bo'lib, bu metodik yondashuvlarning imkoniyati cheklangan o'quvchilarni faollashtirishdagi rolini yoritadi. O. A. Q. Azimova esa bo'lajak o'qituvchilarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyalarini tahlil qilgan bo'lib, bu inklyuziv ta'limda raqamli vositalarning o'rnini belgilashda muhim manba hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va jamiyatga moslashuv darajasini baholashda guruhli ishlash metodlari eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Chunki bu yondashuv orqali o'quvchilar bir-birlariga yordam berish, o'zaro munosabatlarni shakllantirish va jamoaviy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini egallaydilar.

Motivatsiya va faollik.

Inklyuziv ta'limda qo'llaniladigan metodlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshirib, ularning ta'limga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. O'quvchilarda o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, ularning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirishga xizmat qiladi, bu esa o'z navbatida o'quv natijalarining yaxshilanishiga olib keladi.

Inklyuziv ta'limda metod va usullar samaradorligini oshirish uchun quyidagi amaliy tavsiyalar muhim ahamiyatga ega:

- **Metodlarni kombinatsiyalash.** Differensial yondashuv va guruhli o'qitish usullarini uyg'unlashtirish, shuningdek, darslarda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish orqali o'quv jarayonini qiziqarli va mazmunli qilish.

- **Individual yondashuvni takomillashtirish.** Har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda, moslashtirilgan ta'lim rejasini ishlab chiqish va unga asoslangan ta'limni tashkil etish.
- **Qo'llab-quvvatlash va murabbiylik tizimini kuchaytirish.** Inklyuziv muhitda o'quvchilarga psixologik yordam ko'rsatish, murabbiylik va maslahat xizmatlarini kengaytirish orqali ular uchun qulay muhit yaratish.
- **Texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish.** Maxsus dasturiy ta'minot va mos qurilmalardan foydalanish orqali imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ta'lim olishda qulayliklar yaratish.

Natijada, inklyuziv ta'limda samarali metodlardan foydalanish barcha o'quvchilarning ta'lim jarayoniga to'liq jalb etilishini, ularning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga zamin yaratadi. Ushbu metodlarni keng joriy etish inklyuziv ta'limning ijtimoiy va akademik samaradorligini oshiradi hamda barcha bolalar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash yo'lida muhim qadam bo'lib xizmat qiladi.

TAHLILI VA NATIJALAR

Mamlakatimizda imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim-tarbiyasi va ularning ijtimoiy hayotga moslashuviga qulay sharoitlar yaratib berilmoqda. Ularni jamiyatga integratsiya qilish, avvalo, salomatliklarini tiklashga qaratilgan chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi. Jumladan, "Imkoniyati cheklangan bolalar uchun umumiy ta'lim" loyihasi asosida izchil ishlar amalga oshirilmoqda. Bunda, ayniqsa, inklyuziv ta'lim imkoniyatlaridan keng foydalanish nazarda tutilmoqda. Natijada, inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik-psixologik xususiyatlari, o'ziga xos metodik yondashuvlari chuqurroq o'rganilmoqda, u bilan bog'liq muammolar aniqlanmoqda hamda samaradorlik jihatlari asoslab berilmoqda. Bu esa hozirgi davrda dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Inklyuziv ta'limning oiladan boshlab maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari, kasb-hunar kollejlari va oliy o'quv yurtlarigacha bo'lgan barcha bosqichlarda joriy etilishi natijasida imkoniyati cheklangan shaxslar to'g'risidagi ijtimoiy qarashlarda ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, ularning hayotda muvaffaqiyat qozonishlari uchun zamin yaratadi. Inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalarga umumta'lim jarayonidagi barcha tadbirlarda faol va muntazam ishtirok etish imkonini taqdim etadi. Natijada, mavjud stereotiplarning oldi olinadi, ko'rsatiladigan individual yordam esa bu bolalarni jamiyatdan ajratib qo'ymaslikka xizmat qiladi. Ular egallagan ko'nikmalarni umumlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ishlab chiqilayotgan va jamiyatga bosqichma-bosqich joriy etilayotgan inklyuziv ta'lim strategiyasi ta'lim jarayonining uzluksizligi va muttasil rivojlanishini ta'minlaydi. "Oila – bolalar bog'chasi – maktab – kasb-hunar kolleji – ish bilan ta'minlash" tizimi orqali ota-onalarga imkoniyati cheklangan farzandlarini umumta'lim va oliy ta'lim muassasalariga ishonch bilan olib kelishlari uchun qulay muhit yaratilmoqda.

Inklyuziv ta'lim jarayonida alohida ehtiyojga ega o'quvchilar sog'lom tengdoshlari bilan bir maktabda va sinfda tahsil oladilar. Imkoniyati cheklangan bolalar maktabga ilk qadam qo'ygan kunlaridanoq alohida pedagogik va psixologik qo'llab-quvvatlashga muhtoj bo'ladilar. Bu qo'llab-quvvatlash ularning butun hayoti davomida zarur sanaladi. Shu sababli maktab ta'limining boshlang'ich bosqichlaridan boshlab, bunday o'quvchilar uchun ijtimoiy rivojlanishga qulay shart-sharoit yaratish muhimdir.

Bunday o'quvchilar bilan olib boriladigan ta'lim jarayoni inklyuziv ta'lim shakllarini aniqlash hamda uni umumiy ta'lim tizimiga integratsiyalashni talab etadi. Bu integratsiya ularning individual ta'limiy ehtiyojlariga mos kelishi lozim. Aks holda, faqat imkoniyati cheklanganlar muhitida bo'lish ularning rivojlanishiga, ijtimoiylashuviga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Aksincha, turli ehtiyojli o'quvchilarning bir muhitda bo'lishi ularning jamiyatga moslashuviga ijobiy hissa qo'shadi. Shuningdek, aloqa o'rnatishda muammoga ega bo'lgan o'quvchilarni moslashtirishga alohida yondashuv talab qilinadi. Imkoniyati cheklangan bolalar sog'lom tengdoshlari bilan bir xil xatti-harakatlarni bajarish, kommunikatsion tajribani egallash imkoniyatiga ega bo'lishlari zarur.

Imkoniyati cheklanmagan bolalar bilan imkoniyati cheklangan bolalarni birga o'qitish orqali tashkil etiladigan inklyuziv ta'lim modeli maxsus ehtiyojga ega bo'lgan o'quvchilar uchun ijtimoiy tenglikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bunday yondashuv orqali jismoniy yoki aqliy rivojlanishda orqada qolgan o'quvchilar uchun umumta'lim maktablarida maxsus sinflar ochish imkoniyati yaratiladi. Bunda o'quvchilarga muvaffaqiyatli ta'lim berish uchun sifatli pedagogik-psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantirish, shuningdek, integratsiyalashgan sinflarda o'quvchilar sonini optimallashtirish zarurati mavjud.

Inklyuziv ta'limning ushbu modeli individual rivojlanish natijalariga erishishni taqozo etadi. Shu boisdan, uning sifatini baholash uchun aniqlangan indikator va parametrlarni ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi.

Bugungi kunda ko'plab davlatlar maxsus yordamga muhtoj bolalarni to'laqonli rivojlantirish, ularning kompensator imkoniyatlarini oshirish va ijtimoiy moslashtirishni ta'minlash maqsadida umumta'lim maktablari bazasida inklyuziv ta'limni davlat siyosati darajasiga olib chiqmoqda.

L.S. Vigotskiyning fikricha, "ta'lim tizimi shunday bo'lishi kerakki, unda nogironlik nuqsonlarini kompensatsiya qilish, bolaning jamiyatga integratsiyasini ta'minlash imkoniyati yaratilgan bo'lishi zarur". U shuningdek,

umumiy va maxsus ta'limni birlashtirgan holda tashkil etiladigan ta'lim tizimi orqali maxsus yordamga muhtoj bolalarni umumta'lim tizimida o'qitish g'oyasini ilgari surgan.

Qator xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, taxminan 1970-yillardan boshlab imkoniyati cheklangan shaxslarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar paketi ishlab chiqilgan va amaliyotga joriy qilingan. Bunday qonunlar, imtiyozlar va qarorlar orqali sog'lom va nogiron bolalarning teng huquqliligini ta'minlovchi kompleks mexanizmlar ishlab chiqilmoqda. Bu esa nogiron bolalarning jamiyatda sog'lom tengdoshlari bilan teng imkoniyatlarda ishtirok etishlariga yordam bermoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, bugungi raqamli inqilob davrida yashar ekanmiz, inklyuziv ta'lim konsepsiyasini zamon talablari asosida tubdan qayta ko'rib chiqish va uni yangi bosqichga olib chiqish imkoniyatiga egamiz. Shvetsiya, Angliya, Rossiya, Fransiya, Turkiya va Germaniya tajribalari bu borada ilg'or amaliy misollar bo'lib xizmat qiladi. Ularning tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, agar raqamli imkoniyatlar to'g'ri va maqsadga muvofiq joriy etilsa, maxsus ehtiyojlarga ega bo'lgan bolalar ham to'laonli ta'lim olishlari, jamiyat hayotida faol ishtirok etishlari va salohiyatlarini to'la namoyon qila olishlari mumkin.

Inklyuziv ta'lim – bu nafaqat jismoniy sharoit yoki ta'lim metodikasini moslashtirish, balki jamiyatda “har bir shaxs muhim, har bir bola o'z imkoniyatiga ega” degan ijtimoiy qadriyatni shakllantirishdir. Raqamli texnologiyalar esa ushbu jarayonni yanada tezkor, samarali va keng qamrovli qilishda muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli pedagoglar, siyosatchilar, texnologlar hamda ijtimoiy tashkilotlar o'zaro hamkorlikda harakat qilishi zarur. Zero, inklyuzivlik – bu ijtimoiy birdamlik va kelajak taraqqiyotining kafolatidir.

Inklyuziv ta'lim tizimini samarali joriy etish uchun hukumat, pedagoglar, ota-onalar va jamiyatning barcha qatlamlari o'rtasida kuchli hamkorlik zarur. Shuningdek, quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

- **Maxsus ehtiyojli bolalar uchun qulay sharoitlar yaratish** – jismoniy va psixologik muhitni ularning ehtiyojlariga mos holda jihozlash;
- **O'quv dasturlarini yangilash va moslashtirish** – individual yondashuvga asoslangan, kompetensiyaga yo'naltirilgan mazmun kiritish;
- **Innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish** – zamonaviy ilova va vositalar orqali ta'limga qulaylik yaratish;
- **O'qituvchilar malakasini oshirish** – inklyuziv ta'lim metodikasi bo'yicha muntazam trening va seminarlarda ishtirokini ta'minlash.

Inklyuziv ta'limning muvaffaqiyatli joriy etilishi nafaqat maxsus ehtiyojli bolalarning ta'limga bo'lgan imkoniyatlarini kengaytiradi, balki ularning jamiyatga to'laonli integratsiyasini ham ta'minlaydi. Bu esa o'z navbatida ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Bunda davlat tomonidan ishlab chiqilgan yuridik-me'yoriy hujjatlarning samarali amalga oshirilishi, shuningdek, jamiyatda inklyuzivlik g'oyalarining qabul qilinishi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayonning to'liq hayotga tatbiq etilishi uchun barcha soha vakillari – hukumat, pedagoglar, ota-onalar va fuqarolik jamiyati vakillari o'rtasida izchil va doimiy hamkorlik muhim omil sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Muhammadjon o'g'li, S. A. (2024). Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ijtimoiy hayotga tayyorlash pedagogik muammo sifatida: Siddiqov Azamat Muhammadjon o'g'li. Лучшие интеллектуальные исследования, 22(5), 48–54. “Science and Education” Scientific Journal / www.openscience.uz February 2025 / Volume 6 Issue 2 ISSN 2181-0842 / Impact Factor 4.526
2. Muhammadjon o'g'li, S. A. (2024). Aqli zaiflikning turlari, belgilari va differensial diagnostikasi. PEDAGOGS, 52(1), 154–159.
3. Qizi Mashhura, Z. B. (2024). Tiflopedagogika va tiflopsixologiyani umumiy masalalari. Results of National Scientific Research International Journal, 3(2), 170–177.
4. Qambaraliyeva, D. A. Q., & Siddiqov, A. M. O'g'li. (2024). Rivojlanishdan orqada qolgan bolalar nutqini o'stirish. Science and Education, 5(2), 525–531.
5. Otajonovna, M. M. (2023). Bolalar serebral falajida olib boriladigan logopedik ishlarning o'ziga xos xususiyatlari. Uzbek Scholar Journal, 19, 9–12.
6. Kamalova, A. (2021). The Importance of Using Game Technology in the Process of Education. Экономика и социум, (3–2), 12–14.
7. Jo'rakabirova, M. X. Q., & Kamalova, A. O. Q. (2024). Amir Temur va temuriylar davrida pedagogik fikrlar taraqqiyoti va ta'lim-tarbiya masalalarining bugungi kun ijtimoiy faoliyatdagi ahamiyati. Science and Education, 5(3), 490–494.
8. Azimova, O. A. Q. (2023). Bo'lajak o'qituvchilarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish jarayonlarida kasbiy mahorati. Science and Education, 4(6), 718–722.
9. Kamalova, A. (2022). The Scientific and Theoretical Foundations of Studying the Sources of Popular Pedagogy in Educating the Younger Generation. Science and Education Scientific Journal / Impact Factor, 3, 590–592.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.